

international law]. Multymediiniy posibnyk z navchalnoi dystsyplyny «Mizhnarodne pravo». NAVS. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/mg/lectures/lecture_2.html. [in Ukr.].

9. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrainy v redaktsii vid 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukr.].

10. Zhukorska, Ya. (2019) Suchasna kontseptsii mizhnarodno-pravovoi vidpovidalnosti [Modern concept of international legal responsibility]. Aktualni problemy pravoznavstva. № 3(19). P. 36–40. [in Ukr.].

ABSTRACT

Daria Lazareva. International responsibility of states. The article examines the institution of international responsibility of states and its impact on the protection and protection of the rights and interests of the state, society and individual citizens, as well as the need to improve its individual provisions, taking into account their triviality. Particular attention has been paid to the compensation of damage, the appointment of an appropriate punishment and the restoration of the violated interest.

Based on the analysis of numerous theoretical studies and situational models, the effectiveness of the existing mechanisms of bringing states to international responsibility was found to be low. The author emphasized the fact that modern society needs fundamentally new procedures for bringing to international responsibility, because previously created in practice proved their inability to resolve interstate conflicts.

The issue of international responsibility of states in the light of recent events on the political map of the world has become extremely relevant. This necessitates conducting a polemic regarding the fundamental foundations of this responsibility. When starting the study of the relevant legal literature on this topic, one should emphasize that the phenomenon of international responsibility of states was not at the epicenter of international law topics for a long time. Nevertheless, it should occupy leading positions.

Keywords: *international responsibility of states, international law, International Law Commission, compensation for damages, sanctions against the perpetrator of an illegal act, optimization of bringing states to justice.*

УДК 347.958

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-113-118

**Олександра
НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ**©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ДОКАЗИ ЗА СТАТУТОМ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 1864 РОКУ

Здійснено аналіз норм Статуту цивільного судочинства, що врегульовують питання використання доказів у цивільному процесі в українських губерніях, котрі входили до складу Російської імперії. Наводяться акти, що діяли протягом XVIII – 1-ї пол. XIX ст. на українських землях Наддніпрянщини, а також основні види доказів, що передбачалися в цивільному судочинстві згідно з російським законодавством та Литовським статутом 1588 р. Статутом заборонялася відмова від свідчень, окрім свідчень проти родичів, братів, сестер, а також осіб, які мали вигоду від вирішення справи на користь однієї із сторін позову. Наводиться перелік осіб, яким заборонено свідчити, а також осіб, які можуть бути за клопотанням сторони відведені від показань.

Ключові слова: *показання свідків, письмові докази, присяга, експерти, зізнання, цивільний процес, суди українських губерній.*

Постановка проблеми. Історично склалося, що українська національна державність, котра розвивається за зразком правових демократичних ліберальних держав, отримала таку можливість лише зі здобуттям незалежності 1991 р. До цього

© О. Нестерцова-Собакарь, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0712-4076>

k_cpd@dduvs.in.ua

часу українські землі перебували у складі більшовицького Радянського Союзу, існував нетривалий період 1917–1920-х рр., коли українці отримали змогу самостійно будувати власні державні системи, а до цього протягом століть Наддніпрянська Україна перебувала у складі Російської імперії, а Західна Україна – у складі Австрійської та згодом Австро-Угорської. Незважаючи на те, що під час перебування українських земель під контролем Російської імперії українці не мали змоги створювати та розвивати власні правові традиції, ця імперія справила значний вплив на поширення тут власної системи права, в тому числі процесуального права. Такі історичні періоди також необхідно досліджувати з огляду на те, що власна національна правова система дуже молода порівняно зі США, Німеччиною, Францією, Австрією.

Варто зауважити: попри те, що саме російська імперська влада поширювала на українських губерніях російське законодавство, в розробці правових актів, котрі стали фундаментом судових реформ 1864 р., величезну частку участі мали юристи-випускники Харківського університету, спеціалісти-вихідці саме з українських губерній. Тому історико-правові питання впровадження Статуту цивільного судочинства на українських землях загалом та особливостей доказової бази зокрема є важливою для висвітлення проблематику. Також варто зазначити, що наразі не достатньо як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі досліджень, що розкривають аспекти доказової бази за Статутом цивільного судочинства 1864 р.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До наукового доробку з проблематики особливостей системи доказів, що впроваджувалися зі Статутом цивільного судочинства 1864 р. на українських землях у складі Російської імперії, а також щодо загальних історико-правових питань цивільного судочинства України здійснили внесок такі вітчизняні та закордонні вчені, науковці та дослідники: І. Бойко, Е. Борисова, О. Гетманцев, О. Ковалишин, В. Комаров, А. Лапо, А. Пашук, І. Семенюк, І. Скуратович та ін.

Метою статті є аналіз особливостей груп доказів, котрих передбачалося використовувати в цивільному процесі на українських землях відповідно до Статуту цивільного судочинства 1864 р.

Виклад основного матеріалу. У XIX ст. більша частина українських земель, окрім Західної України, знаходились у вигляді губерній та генерал-губернаторств Російської імперії. Тут була поширена станово феодальна система із кріпаками (наприклад, у Гетьманщині хоча й існували привілейовані та непривілейовані стани, усі люди були вільними та мали право здійснювати правочини тощо), які були майже в рабському становищі, та вільними непривілейованими і привілейованими станами. На початку XIX ст. в усій системі державного управління, в політичній, економічній, правовій сферах намітилися кризові тенденції. Розвивалися капіталістичні відносини, що конфліктували зі старими феодальними порядками, в тому числі й у сфері цивільного судочинства, економічний розвиток та загалом соціальна стабільність були підірвані через недосконале цивільне судочинство, оскільки справи могли тривати без змін роками і десятиліттями. Судді були заангажовані та неосвічені, суди були становими, що породжувало наявність складної системи незрозумілих для населення судових інстанцій.

У таких умовах була впроваджена судова реформа 1864 р., основоположні акти якої розробляли в тому числі й українські фахівці [1]. А. Лапо, В. Комаров пов'язують із прийняттям та подальшим поширенням Статуту цивільного судочинства 1864 р. українськими землями, початок сучасної історії вітчизняного цивільного процесу [2, с. 13; 3]. Навіть після повалення російського самодержавства напрацювання юристів, які підготували судову реформу 1864 р., використовували вже за радянських часів [4, с. 7–8].

В питаннях доказів, у XVIII ст. та I половині XIX ст. суди в українських землях користувались Литовським статутом 1588 р., Соборним Уложенням 1649 р., магдебурзьким правом, іншими актами [5, с. 85]. За Соборним Уложенням серед доказів судами використовувались свідчення свідків, письмові докази, присяга та жереб. Серед свідчень свідків використовувалось «посилання на винуватих» (посилання на показання свідка, які повинні співпасти із показниками того, хто на нього посилається), й загальне посилання (обидві сторони, які знаходились у спорі, звертались до тих самих свідків. Існувала практика в питаннях письмових доказів підписання угод із умовою в разі порушення втратити право звернення до суду. В українських козацьких судах до інкорпорації Лівобережної України за докази використовували також пояснення сторін,

яке часто могло відбуватись лише після присяги. В змагальному цивільному процесі могли слугувати доказами логічні аргументи як свідчення сторін. Свідчення свідків існували двох видів офіційні, тобто свідчення осіб, які знаходились на державній службі, або звичайні, себто усіх інших [6, с. 114; 7, с. 111]. В Литовському статуті 1588 р. допускались до свідчень в суді лише християни, які мали хорошу репутацію та не знаходились під підозрою, й, як вже зазначалось, приносили релігійну присягу (артикул 76). Артикулом 77 передбачались також й письмові докази й визначалось, важливим доказом поставало спростування через присягу. Свідчити не мали права в судах особи, які були обвинувачені у злочині, божевільні, особи, яких відлучили від церкви (артикул 78) [8, с. 177].

Про докази та доказування в Статуті цивільного судочинства дослідник О. Ковалишин зауважує, що вони широко застосовувались в даному статуті, а в доктрині цивільного процесу того часу набирає популярності термін «доказувати». Тогочасний дослідник В. Васьковський називав доказування у процесуальному значенні встановлення істинності тверджень сторін в суді у встановленій законом формі [9, с. 169]. Під час розробки Статуту тими, хто працював над цим, що удосконалення форм судочинства, його організації на основі змагального процесу, неможливе без урегулювання питання про докази. Однак в самому Статуті цивільного судочинства самого визначення поняття доказів не було. Це, як засвідчує Е. Борисова, було зроблено імперським законодавцем навмисно. Мотивом поставала думка про те, що не потрібно суддю та суд ставити в вузькі рамки будь-якими визначеннями. Поняття доказу повинно було розглядатись у широкому сенсі й воно повинно було увібрати у себе усе: «чим тільки суд може бути впевнений у дійсності спірної події, або в справедливості оспорюваної вимоги, якщо навіть в інших випадках факт, що засвідчує, не підходив за своїм родом за жоден із указаних в законі видів доказів» [10, с. 202; 11, с. 164].

Комісія із створення Статуту цивільного судочинства пропонувала трактувати поняття доказів у широкому значенні, однак не могла вона не вказати в Статуті хоча б види доказів, які суди повинні були використовувати під час цивільних справ, серед яких виділялись такі: показання свідків; дізнання через «окольних осіб» (в законодавстві тих часів так називали старожилів та представників певної місцевості, окольні особи формували своєрідну загальну суспільну думку); письмові докази; зізнання; присяга [11, с. 165]; огляд на місці й висновки експертів.

Питання доказів у мирових судах врегульовано Главою V Книги I Статуту цивільного судочинства 1864 р. У відповідності до загальних положень позивач повинен був довести свій позов, а відповідач, що виступав проти вимог позивача, зобов'язаний був довести власні заперечення (ст. 81 Статуту цивільного судочинства). У свою чергу мировий суддя не збирав докази або довідки, а власні рішення засновував виключно на доказах, які надавали сторони процесу (ст. 82) [10, с. 57–58].

Відділення II Глави V Книги I мало назву «Показання свідків», й тут статті з 83 по 104 містили відповідні норми. Жодна особа не мала права відмовлятися від свідчень, виключенням ставали родичі позивача та відповідача за першою лінією, рідні брати та сестри, особи, які мали вигоду від рішення справи на користь тієї чи іншої сторони (ст. 83) [10, с. 58].

Було наведено вичерпний перелік осіб, які не можуть бути допущені до судового цивільного процесу в мировому суді як свідок: особи, які були визнані божевільними й не здатними надати адекватні свідчення; особи, які за фізичними або розумовими недоліками не мали змоги дізнатися про доказувані обставини; діти проти батьків; одна зі сторін подружжя; представники церкви – щодо того, що їм було сказано під час сповіді; відлучені від церкви за вироком церковного суду, позбавлені прав стану або ті, що були засуджені на покарання, що є схожими до покарань у вигляді позбавлення права бути свідком (ст. 84). В судовому порядку передбачалось, що такі «свідки» відсторонювались самим суддею без необхідності клопотання щодо цього сторонами [10, с. 58]. Свідками тепер могли бути також діти від 7 до 14 років, однак щодо них не передбачалася процедура присяги (ст. 85).

Існували відтепер й категорії осіб, які могли бути усунені від свідчень за клопотанням відводу іншої сторони; родичі за прямою лінією; опікуни учасника процесу, або особи, які у нього під опікою знаходяться; усиновлювач особи, яка є стороною процесу, або особи, що ним усиновлені; особи, що вже мають цивільну справу з однією із сторін й особи, яким вигідне рішення суду на користь тієї сторони, яка на них

посилається; повірені, якщо на них посилаються їх довірителі (ст. 86) [10, с. 59]. Даними нормами також законодавець намагався підвищити якість та об'єктивність такого доказу в цивільному процесі, як показання свідчень, й уникнути тут конфлікту інтересів. Також була введена досить гуманна норма, яка повинна разом із тим була надати в деяких випадках додаткову можливість надати свідчення – ст. 93 на випадок хвороби свідка передбачалось, що за присутністю сторін мировий суддя може його допросити за місцем проживання, водночас така практика застосовувалась, якщо значна кількість свідків проживала в одному місці.

Як і раніше, в Статуті цивільного судочинства показання свідків закріплювались присягою, якщо сторони за загальною згодою свідка від неї не звільняли. Якщо при суді був відсутній священник, мировий суддя допитував осіб без присяги, однак із попередженням про обов'язок давати свідчення із чистим сумлінням, однак також суддя прав розписку, що свідок усе сказане зобов'язується сказати під присягою (ст. 95) [10, с. 60]. Від присяги звільнялись лише монахи та священники усіх християнських конфесій а також особи, які належали до конфесій та сект, що визнавали присягу неприйнятною (ст. 97).

Згідно зі ст. 102 мировий суддя сам визначав силу показань свідків на основі достовірності свідка, ясності, повноти його показань. На окрему увагу заслуговує норма про те, що свідок мав змогу вимагати грошову компенсацію за час, який він витратив замість роботи на свідчення, та за транспортні витрати. Винагорода стягувалася за рахунок сторони, що посилалася на даного свідка. Й така винагорода визначалася у розмірі від 10 коп. до 1 руб. за день [10, с. 62].

Відділення III Розділу V Книги I містило норми про письмові докази. Ст. 5 надає їх визначення: «усілякого роду акти, які зроблені та засвідчені в установленому порядку, так і домашні, а рівно й інші папери, приймаються мировим суддею до уваги при вирішенні справи» [10, с. 63]. Зміст письмових актів, що були в установленому порядку заповнені або засвідчені, не міг бути заперечений показаннями свідків (ст. 106). Отже, такі докази розглядалися як більш достовірні.

Ще одним доказом було зізнання, коли одна зі сторін сама визнавала, письмово або словесно, справедливості такої обставини, що могла сприяти перемозі протилежної сторони, і це не передбачало подальших додаткових доказів – ст. 112. Згідно зі ст. 115 за взаємною згодою сторін вони могли клопотати до мирового судді вирішити справу на основі присяги однієї зі сторін, однак суддя не мав права змушувати до прийняття присяги. Згода оформлювалася на спеціальному протоколі, присяга не могла бути заперечена жодними іншими доказами. Присяга не допускалася лише у справах, де брали участь неповнолітні й особи, яким заборонялося вільне розпорядження майном; за обставинами, що пов'язувались із проступком або злочином; у справах, які пов'язувались із інтересами казенних управлінь, земських установ, сільських громад; у справах громад, товариств та компаній; для спростування письмових доказів, що не викликають сумнівів щодо їх правдивості [10, с. 65].

Присяга, котру складали свідки, мала своєрідну форму обіцянки, оскільки містила саме обіцянку надати правдиві показання. Інститут присяги як доказ існував і в інших європейських державах. Однак там здебільшого присяга мала характер підтверджуючої складової, тобто вона підтверджувала правдивість уже наданих показань. Свідки складали присягу за обрядом власного віросповідання, відповідно православні приводилися до присяги православним священником. Допускалося приведення православним священником до присяги вірян інших християнських конфесій. В окружних судах суддя мав змогу приводити особу до присяги. Така практика діяла, ймовірно, через те, що часто в місцевостях поблизу не було католицького або інших конфесій священників. Так склалося в тогочасному суспільстві через вплив релігії. Приведення свідка до присяги вважалось надійною гарантією правдивості, об'єктивності й неупередженості, оскільки звернення в цьому випадку до вищої сили є суттєвим стимулом говорити правду, а особа, яка була релігійною, вважалось, заради показань не стане відступником від клятви [11, с. 175].

Окрім зазначених вище видів доказів, в окружних судах існували докази у вигляді дізнання через «окольних осіб», у мировому суді – докази у вигляді «огляду на місці й висновків «сведущих» осіб» («сведуща», або у прямому перекладі «знаюча», особа була «предком» сучасних судових експертів та фахівців у різноманітних питаннях). Огляд на місці міг відбуватись як за клопотанням сторін, так і за розсудом

судді, за участю або без спеціалістів (ст. 119). Мирний суддя виконував огляд при двох свідках та за присутності сторін, які запрошувалися в письмовій або усній формі (ст. 120).

Якщо одна зі сторін не прибувала на огляд, це не суперечило його проведенню, а дана сторона в подальшому позбавлялася права скажитися на дії мирного судді з приводу результатів огляду (ст. 121). Суддя за власним розсудом або за клопотанням сторін вимагав висновок експертів щодо того предмета, для оцінки й розгляду якого необхідні були особливі свідчення (ст. 121). Такі експерти обиралися від 1 до 3 за взаємною згодою сторін, а за відсутності згоди вони призначалися мирним суддею. Відвід експертів передбачав ті самі норми та вимоги, що й до відводу свідків. За результатами огляду, проведеному експертами, підписувався протокол: суддею, сторонами, свідками та експертами. У випадку безграмотності однієї із зазначених груп осіб це відмічалось у протоколі (ст. 122–123) [10, с. 67].

Висновки. Таким чином, Статут цивільного судочинства, прийнятий 1864 р., щодо доказів містив низку прогресивних норм, котрі було зібрано із найкращих процесуальних актів Європи. А саме: стосовно показань свідків, відмови давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів). Законодавцем враховувались етичні питання щодо таємниці сповідання, щодо надання свідчень священиками. В окремих випадках допускалися свідчення неповнолітніх, відвід деяких груп осіб задля уникнення конфлікту інтересів, якщо у таких осіб була явна фінансова вигода із приводу перемоги однієї зі сторін. Релігійна присяга залишалась однією з найбільших гарантій (з огляду на суспільну думку та загальноприйнятту в той час практику) неупередженості показань свідка. Прогресивними нормами є ті, що передбачали впровадження огляду місць та залучення експертів із приводу предметів, що вимагали свідчень спеціаліста. У порівнянні з процесуальними актами, котрими користувалися в судах українських губерній, цей Статут цивільного судочинства мав революційне значення. Замість дещо вдосконалених практик і традицій щодо доказової бази в цивільному процесі XVII–XVIII ст. він установив інститут доказів на той час сучасного європейського зразка.

Список використаних джерел

1. Шандра В. С. Судова реформа 1864. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Sudova_reforma_1864.
2. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків : Право, 2012. 624 с.
3. Лапо А. М. Формирование и развитие гражданского процессуального законодательства России. *Молодой ученый*. 2017. №2. С. 314–317.
4. Судебные уставы Российской империи 1864 года: влияние на современное законодательство Литвы, Польши, России, Украины, Финляндии (к 150-летию Судебной реформы. 20 ноября 1864 г. – 20 ноября 2014 г.) : сб. науч. ст. ; под ред. Д. Я. Малешина. М. : Статут, 2014. 128 с.
5. Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації. *Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць*. Вип. 644 Правознавство. 2013. С. 82–87.
6. Пашук А. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII—XVIII ст. (1648–1782). Львів : Видавництво Львівського університету, 1967. 180 с.
7. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навч. посібник. Львів : Світ, 2000. 120 с.
8. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Том III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року : у 2 кн. Кн. 2 / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2004. 568 с.
9. Ковалишин О. Р. Особливості цивільного процесу за Статутом цивільного судочинства 1864 року. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. Вип. 45. С. 166–175.
10. Судебные уставы 20 ноября 1864 года : с изложением рассуждений, на коих они основаны. Санкт-Петербург: типография 2 отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1867. Ч. 1: Устав гражданского судопроизводства. 1867. 763 с.
11. Великая реформа: К 150-летию Судебных Уставов : в 2 т. ; под ред. Е.А. Борисовой. М. : Юстицинформ, 2014. Т. I: Устав гражданского судопроизводства. 544 с.

Надійшла до редакції 25.11.2022

References

1. Shandra, V. S. Sudova reforma 1864 [Judicial reform 1864]. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Sudova_reforma_1864. [in Ukr.].
2. Komarov, V. V. (2012) Tsyvilne protsesualne zakonodavstvo u dynamitsi rozvytku ta praktytsi Verkhovnoho Sudu Ukrainy [Civil procedural legislation in the dynamics of development and practice of the Supreme Court of Ukraine]. Kharkiv : Pravo. 624 p. [in Ukr.].
3. Lapo, A. M. (2017) Formirovaniye i razvitiye grazhdanskogo protsessual'nogo zakonodatel'stva Rossii [Formation and development of civil procedural legislation in Russia]. *Molodoy uchenyy*. №2, pp. 314-317. [in russ.].
4. Sudebnyye ustavy Rossiyskoy imperii 1864 goda: vliyaniye na sovremennoye zakonodatel'stvo Litvy, Pol'shi, Rossii, Ukrainy, Finlyandii (k 150-letiyu Sudebnoy reformy. 20 noyabrya 1864 g. – 20 noyabrya 2014 g.) [Judicial statutes of the Russian Empire in 1864: influence on the modern legislation of Lithuania, Poland, Russia, Ukraine, Finland (to the 150th anniversary of the Judicial Reform. November 20, 1864 – November 20, 2014)] : Sb. nauch. st. / Pod red. D.YA. Maleshina. M. : Statut, 2014. 128 h.
5. Hetmantsev, O. V. (2013) Formuvannia ta rozvytok tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva v Ukraini: pytannia istorychnoi periodyzatsii [Formation and development of civil procedural legislation in Ukraine: the issue of historical periodization]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*. Issue 644 Pravoznavstvo, pp. 82–87. [in Ukr.].
6. Pashuk, A. (1967) Sud i sudochynstvo na Livoberezhnii Ukraini v XVII—XVIII st. (1648-1782) [Court and judiciary in Left Bank Ukraine in the XVII-XVIII centuries. (1648-1782)]. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu, 180 p. [in Ukr.].
7. Boiko, I. Y. (2000) Derzhava i pravo Hetmanshchyny [The state and law of the Hetmanate] : navch. posibnyk. Lviv : Svit, 120 p. [in Ukr.].
8. Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho [Statutes of the Grand Duchy of Lithuania] : u 3 t. Tom III. Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1588 roku : u 2 kn. Kn. 2 / Za red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. Odesa : Yurydychna literatura, 2004. 568 p. [in Ukr.].
9. Kovalyshyn, O. R. (2017) Osoblyvosti tsyvilnoho protsesu za Statutom tsyvilnoho sudochynstva 1864 roku [Peculiarities of the civil process according to the Statute of Civil Procedure of 1864]. Aktualni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy. Vyp. 45. P. 166–175. [in Ukr.].
10. Sudebnyye ustavy 20 noyabrya 1864 goda : s izlozheniyem rassuzhdeniy, na koikh oni osnovany [Judicial statutes November 20, 1864: outlining the reasoning on which they are based]. Sankt-Peterburg: tipografiya 2 otdeleniya Sobstvennoy Ye. I. V. Kantselyarii, 1867. CH. 1: Ustav grazhdanskogo sudoproizvodstva. 1867. 763 p.
11. Velikaya reforma: K 150-letiyu Sudebnykh Ustavov [Great Reform: On the 150th Anniversary of Judicial Charters]: V 2 t. ; pod red. Ye. A. Borisovoy. M. : Yustitsinform, 2014. Vol. I: Ustav grazhdanskogo sudoproizvodstva. 544 p.

ABSTRACT

Oleksandra Nestertsova-Sobakar. Evidence by the Statute of civil proceedings of 1864.

The study analyzes the provisions of the Statute of Civil Procedure, which regulate the use of evidence in civil proceedings in the Ukrainian provinces, which were part of the Russian Empire. It was emphasized that natives of Ukrainian provinces and students of Kharkiv University took an active part in the development of the Statute of Civil Procedure. The acts that were in force during the XVIII – I half are given. XIX century, in the Ukrainian lands of the Dnieper region, as well as the main types of evidence provided in civil proceedings under Russian law and the Lithuanian Statute of 1588. It is noted that the drafters of the Statute did not specifically lay down a rule in this act evidence, however, provided the main types of evidence (testimony of witnesses; inquiry of certain areas by district courts; written evidence; confessions; oath; expert opinions). The statute prohibited the waiver of testimony, except for testimony against relatives, brothers, sisters, as well as persons who benefited from the decision of the case in favor of one of the parties to the claim. A list of persons who are prohibited from testifying, as well as persons who may be removed from the testimony at the request of the parties, is provided. It is noted that the statute provided for the interrogation of witnesses by a magistrate at the place of residence of the witness in case of illness, established material compensation for witnesses for transportation costs, and so on. It is stated that the oath was considered an important condition under which the person who took it would give truthful testimony, conditions under which persons could not take the oath or it could not be used. It is emphasized that written evidence cannot be denied by the testimony of a witness. The conditions and process of gathering evidence in the form of an on-site inspection and expert opinions are determined.

Keywords: *testimony of witnesses, written evidence, oath, experts, confessions, civil proceedings, courts of Ukrainian provinces.*